

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ВІСНИК
ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
імені В.Н. Каразіна

Серія “Іноземна філологія.
Методика викладання іноземних мов”

Випуск 81
Філологічні науки

Видається з 1966 року

Харків
2015

Випуск містить статті з актуальних проблем когнітивної лінгвістики, дискурсології, лінгвостилістики, лексикології, граматики та перекладознавства. Розглянуті питання лінгвоконцептології, інтертекстуальності, лінгвопрагматики, інтернет-комунікації тощо на базі германських та романських мов. У статтях цього випуску висвітлено новітні розробки українських та білоруських науковців.

Для лінгвістів, викладачів, аспірантів та пошукачів, студентів старших курсів.

Затверджено до друку рішенням Вченої ради
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
(протокол № 12 від 30 листопада 2015 р.)

Головний редактор:

І.С. Шевченко, докт. філол. наук (Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна)

Редакційна колегія:

Секція: Іноземна філологія

Д. Александрова, докт. наук (Софійський університет імені Святого Климента Охридського, Болгарія)
В.І. Говердовський, докт. філол. наук (Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна)
В.В. Дементьев, докт. філол. наук (Саратовський державний університет імені М.Г. Чернишевського, Росія)
Ф. Домінгос Матіто, докт. наук (університет Ріоха, Іспанія)
П. Карагъзов, докт. наук (Софійський університет імені Святого Климента Охридського, Болгарія)
Г. Коллер, докт. наук (університет імені Фрідріха-Олександра, Ерланген-Нюрнберг, ФРН)
Т.А. Комова, докт. філол. наук (Московський державний університет імені М.В. Ломоносова, Росія)
А.П. Мартинюк, докт. філол. наук (Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна)
Л.М. Мінкін, докт. філол. наук (Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, Україна)
О.І. Морозова, докт. філол. наук (Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна)
Л.С. Піхтовнікова, докт. філол. наук (Приазовський технічний університет, Маріуполь, Україна)
О.В. Ребрій, докт. філол. наук (Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна)
В.О. Самохіна, докт. філол. наук (Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна)
Л.В. Солощук, докт. філол. наук (Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна)
С.О. Швачко, докт. філол. наук (Сумський державний університет, Україна)

Секція: Методика викладання іноземних мов

Н.Ф. Бориско, докт. пед. наук (Київський національний лінгвістичний університет, Україна)
Л.С. Нечепоренко, докт. пед. наук (Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна)
С.Ю. Ніколаєва, докт. пед. наук (Київський національний лінгвістичний університет, Україна)
В.Г. Пасинок, докт. пед. наук (Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна)
О.Б. Тарнопольський, докт. пед. наук (Дніпропетровський університет економіки і права, Україна)
Л.М. Черноватий, докт. пед. наук (Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна)

Відповідальний секретар:

Л.Р. Безугла, докт. філол. наук (Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна)

Адреса редакційної колегії:

Україна, 61022, м. Харків, майдан Свободи, 4,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
факультет іноземних мов
Тел.: (057) 707-51-44; e-mail: dilovamova@mail.ru
<http://foreign-languages.karazin.ua/research/editions/bulletin-archives>
<http://periodicals.karazin.ua/foreignphilology/index>
dilovamova@mail.ru

Текст подано в авторській редакції

Статті пройшли зовнішнє та внутрішнє рецензування

Свідоцтво про держреєстрацію № 21562–11462Р від 20.08.2015.

© Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна, оформлення, 2015

ЗМІСТ

ЛІНГВІСТИКА І ЛЕКСИКОЛОГІЯ

В.Г. Пасинок ЕКОЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ У ФОКУСІ РИТОРИКИ, СТИЛІСТИКИ ТА КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ	6
Н.В. Романова ОСОБЛИВОСТІ ВИЯВУ СЕМАНТИКИ ЕМОТИВІВ У НІМЕЦЬКОМУ ПРОЗОВОМУ МОВЛЕННІ (на матеріалі роману Рейнгарда Іргля «Die Stille»)	14
В.О. Самохіна ДІАЛЕКТИКО-ДІАЛОГІЧНА СУТНІСТЬ ФЕНОМЕНА ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТІ ЯК ПОЛІФОНІЇ ТЕКСТІВ	21
О.Д. Нефьодова МЕХАНІЗМ ТА ФУНКЦІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ АЛЮЗІЇ ЯК ІНТЕРТЕКСТУ (на матеріалі повісті Дж. Селінджера “The Catcher in the Rye”)	29
Т.А. Безугла ТИПИ ПОВНОЇ КРЕОЛІЗАЦІЇ РЕКЛАМНОГО ТЕКСТУ	35
Н.В. Кузьменко ХОЛО-МЕРОНИМИЧЕСКИЕ СТРУКТУРЫ В СИСТЕМЕ ПРОСТРАНСТВЕННОЙ ЛЕКСИКИ СОВРЕМЕННОГО АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА	40

СЕМАНТИКА І ПРАГМАТИКА ДИСКУРСУ

О.М. Белозьорова АДРЕСАТНИЙ АСПЕКТ І ШКАЛА «ПРОЗОРОСТІ» МОВЛЕННСВИХ АКТИВ НАТЯКАННЯ	49
С.И. Криворучко ОПТИМИЗАЦИЯ РЕЧЕВОГО ВОЗДЕЙСТВИЯ С ПОЗИЦИЙ ТЕОРИИ РЕЧЕВЫХ АКТОВ	56
И.Н. Лавриненко КИНЕМАТОГРАФИЧЕСКИЕ КОДЫ КАК СРЕДСТВО МЕНЫ КОММУНИКАТИВНЫХ РОЛЕЙ В АНГЛОЯЗЫЧНОМ КИНОДИСКУРСЕ	69
Л.В. Мосієвич ВПЛИВ СТЕРЕОТИПУ НА АРАНЖУВАННЯ ЕВФЕМІЗМІВ / ДИСФЕМІЗМІВ В АНГЛОМОВНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ	75
В.А. Адамян РЕЧЕВОЙ АКТ ПРОСЬБЫ В СФЕРЕ ОБСЛУЖИВАНИЯ	81
М.Х. Кабірі САМОПРЕДСТАВЛЕННЯ ЯК МЕТАМОВЛЕННСВИЙ РІЗНОВИД СТРАТЕГІЇ САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ В АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ	93
К.В. Колодяжна ГЛУЗУВАННЯ ЯК ВИД МОВЛЕННСВОЇ АГРЕСІЇ	100

**САМОПРЕДСТАВЛЕННЯ
ЯК МЕТАМОВЛЕННЄВИЙ РІЗНОВИД
СТРАТЕГІЇ САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ
В АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ**

М.Х. Кабірі (Харків)

Статтю присвячено аналізу самопрезентем-самопредставлень, які реалізують метамовленнєву стратегію самопрезентації в англomовному діалогічному дискурсі. Визначено функцію цих самопрезентем; установлено їхнє місце в системі одиниць – фатичних метакомунікативів; систематизовано типи цих самопрезентем на основі пропозиційних схем, що лежать у їх підґрунті. Досліджено спосіб мовленнєвого подання автономних та гібридних самопрезентем – експліцитний / імпліцитний, проаналізовано специфіку їх мовного оформлення у взаємозв'язку з їх варіюванням під впливом позамовленнєвих чинників. Виявлено також кількісні показники уживання самопрезентем-самопредставлень різних типів в інституційному та неінституційному англomовному дискурсі.

Ключові слова: автономні / гібридні самопрезентеми, експліцитні / імпліцитні самопрезентеми, інституційний / неінституційний англomовний дискурс, метамовленнєва стратегія, мовне оформлення, позамовленнєві чинники, самопредставлення, самопрезентема.

Кабірі М.Х. Самопредставление как метаречевая разновидность стратегии самопрезентации в англоязычном дискурсе. Статья посвящена анализу самопрезентем-самопредставлений, которые реализуют метаречевую стратегию самопрезентации в англоязычном диалогическом дискурсе. Определена функция этих самопрезентем; установлено их место в системе единиц – фатических метакоммуникативов; систематизированы типы этих самопрезентем на основе пропозициональных схем, лежащих в их основе. Исследован способ речевого представления автономных и гибридных самопрезентем – эксплицитный / имплицитный; проанализирована специфика их языкового оформления во взаимосвязи с их варьированием под влиянием внеречевых факторов. Выявлены также количественные показатели употребления самопрезентем-самопредставлений разных типов в институциональном и неинституциональном англоязычном дискурсе.

Ключевые слова: автономные / гибридные самопрезентемы, внеречевые факторы, институциональный / неинституциональный англоязычный дискурс, метаречевая стратегия, самопредставление, самопрезентема, эксплицитные / имплицитные самопрезентемы, языковое оформление.

Kabiri M.H. Self-Introduction as Metaspeech Type of Self-Presentation Strategy in English-language Discourse. The article deals with the analysis of self-presentemes-self-introductions realizing metaspeech self-presentation strategy in English-language dialogical discourse. The research results in defining the function of these self-presentemes and their position in the system of phatic metacommunicative units on the basis of propositional schemes underlying them, analyzing the way of speech representation of autonomic and hybrid self-presentemes – explicit / implicit, and the peculiarities of their language characteristic features together with the variations caused by extra-lingual factors. The article also offers the results of quantitative analysis of self-presentemes-self-introductions realizations in institutional and non-institutional discourse.

Key words: autonomic/hybrid self-presentemes, explicit/implicit self-presentemes, extralingual factors, institutional / non-institutional English-language discourse, language characteristic features, metaspeech strategy, self-introduction, self-presenteme.

Сучасна лінгвістика розглядає мову та мовлення у нерозривному зв'язку із чинниками контекста, зокрема соціокультурного, які впливають на розумово-комунікативну діяльність індивідів і водночас конструюються у процесі цієї діяльності. «У сучасних умовах і світ людей, і світ речей, і світ тварин і рослин існують у двох середовищах – природному (= природі) і штучному (= культурі). Сама людина, будучи носієм природного та соціального начал, володіє водночас і індивідуальними рисами, і характеристики низки соціальних груп, членом якої вона є» [4, с. 16]. Аби не загубитися на теренах природного й соціокультурного середовища, людина відстоює свої потреби у взаємодії з іншими представниками людства, тобто вдається до самопрезентації [13]. Це визначає актуальність аналізу самопрезентації як стратегії англomовного дискурсу.

Самопрезентація припускає широке трактування [13], згідно якого вона постає як уся вербальна та невербальна поведінка індивіда, та вузьке розуміння, прийняте в нашому дослідженні. Згідно цього розуміння стратегічний намір суб'єкта презентувати себе реалізується за допомогою **самопрезентеми** – висловлення, на формальному рівні збіжного з реченням, побудованим за моделлю *I am X* або з такою комунікативною одиницею, що може бути трансформована в синтаксичну структуру, побудовану за цією моделлю. Це складає основу розподілу самопрезентеми на експліцитні та імпліцитні [8]. В основі самопрезентеми лежать базові пропозиції ідентифікаційного фрейму [7], а саме: схема персоніфікації, класифікації, характеристики, які можуть бути реалізовані *автономно* (самопрезентема побудована за однією з цих схем), *інтегрально* (самопрезентема ґрунтується водночас на декількох з цих схем), *розширено* (самопрезентема ґрунтується на одній чи більше з ідентифікаційних схем, а також залучає квалітативну схему предметного фрейму) [9].

Наявні дослідження засвідчують, що самопрезентація може бути основною (глобальною) стратегією, але лише в певних специфічних контекстах (у новому медіажанрі «слово редактора» англomовного публіцистичного дискурсу [18]; у науковому дискурсі, зокрема, підчас самопрезентації автора наукової розвідки [23]; у політичному дискурсі

[16; 2], де суб'єкт вдається до позитивної самопрезентації поряд з негативною презентацією опонента) тощо. У той самий час, **гіпотеза** нашого дослідження ґрунтується на припущенні, що в найбільш типових контекстах діалогічного інституційного (зокрема, професійного) і неінституційного (особистісного) спілкування самопрезентація постає як локальна стратегія, покликана виконувати певні конкретні завдання, спрямовані на досягнення якоїсь глобальної мети [8]. Ця локальна стратегія, своєю чергою, реалізується за допомогою низки мовленнєвих стратегій.

Метою цієї статті є аналіз метамовленнєвої стратегії самопрезентації в англomовному діалогічному дискурсі.

Самопредставлення як різновид самопрезентації є необхідною та невід'ємною складовою контактовстановлення. Контактна / контактовстановлююча функція у лінгвістичних дослідженнях визначається як фатична [21 та ін.], що кореспондує з призначенням мовлення не передавати думки, ідеї, інформативні повідомлення, а встановлювати зв'язки між особами в процесі їхньої діяльності [22, с. 1733 та ін.].

Таким чином, фатика являє собою таку частину спілкування, «котра спрямована сама на себе, на спілкування в цілому та його різноманітні аспекти: мовну тканину дискурсу, його стратегічну динаміку, структуру обмінів і трансакцій – фаз інтеракції, зміну комунікативних ролей, введення тем, взаємодію з контекстом, регуляцію міжособистісних та соціальних аспектів взаємодії, норми спілкування, процеси обміну інформацією та її інтерпретації, ефективність каналу зв'язку» [11, с. 198] й кореспондує з *метакомунікацією*.

Метакомунікацію характеризують за цілою низкою параметрів, а саме: за видом кодування інформації розрізняють вербальну та невербальну метакомунікацію; за формою виокремлюють безпосередню та опосередковану метакомунікацію; за часовими параметрами метакомунікацію поділяють на моментальну та відтерміновану, за способом вираження – на експліцитну та імпліцитну; за формою мовлення метакомунікація охоплює усну і писемну; за наявністю / відсутністю інтенції метакомунікація включає намірену й ненамірену [14, с. 33] (на основі класифікації Є. М. Дубровченко [6]).

Проектуючи ці положення в площину дослідження, слід звернути увагу на дві важливі обставини.

По-перше, в термінологічному плані існують певні розбіжності: поряд із терміном «фатична функція» [22 та ін.], вживаються також такі як «фатична метакомунікативна» [15; 19 та ін.], «контактна» [17], «метамовленнєва» [1] та інші. Оскільки у фокус нашого дослідження на цьому етапі потрапляють мовленнєві стратегії, доречним вважаємо вживання останнього терміна, який дозволяє розглядати самопредставлення як *метамовленнєву стратегію самопрезентації*.

По-друге, термінологічні розбіжності пов'язані з різницею у різних типах фатички [20, с. 120]. Зокрема, за її вузького тлумачення фатичка постає як включення / переключення, підтримання на необхідному рівні уваги адресата для передачі повідомлення, розмикання мовленнєвого контакту [15, с. 52] (фатичні метакомунікативи включеного типу [12, с. 4]); за широкого розуміння до фатички відносять також специфічні (фатичні) мовленнєві жанри, як от світська бесіда (small talk), флірт тощо [5, с. 209] (фатичні метакомунікативи автономного типу [12, с. 4]).

Очевидно, що метамовленнєва стратегія самопрезентації залучає вузьке трактування фатички. При цьому, важливим для нашого дослідження є твердження дослідників, які обстоюють цю точку зору, про наявність трьох різновидів функції фатичної метакомунікації: контактоустановлення, контактопідтримання, контакторозмикання [15], які реалізуються мовленнєвими актами – фатичними метакомунікативами інхоативного, процесного, фінітного різновидів, що функціонують, відповідно, в ситуаціях установа, продовження, розмикання мовленнєвого контакту [12, с. 13].

Опертя на цю теоретичну конструкцію дозволяє стверджувати, що самопредставлення як метамовленнєва стратегія самопрезентації кореспондує із *контактоустановленням* та реалізується висловленнями, що належать до інхоативного прагмасемантичного підтипу *фатичних метакомунікативів*.

Самопредставлення як метамовленнєва стратегія самопрезентації реалізується, як свідчить аналіз фактичного матеріалу, автономними самопрезентемами, у підґрунті яких лежить схема персоніфікації або класифікації, а також гібридними

самопрезентемами, що ґрунтуються на поєднанні обох цих схем. При цьому, як автономні, так і гібридні самопрезентеми, що виконують функцію контактоустановлення, охоплюють експліцитні та імпліцитні.

Автономні експліцитні самопрезентеми, побудовані на основі схеми *персоніфікації*, подані висловленнями, що на формальному рівні побудовані за моделлю *I am NAME* (first name/first name + last name), наприклад:

- (1) *I am Alex* (Grey's Anatomy)
- (2) *I'm Jack* (J. Patterson, Step on a Crack, p. 103)
- (3) *I'm George O'Malley* (Grey's Anatomy)

До *експліцитних автономних самопрезентем* також належать висловлення, що починаються з *My name is* та *This is/It's* – клішованих мовних виразів, характерних для ситуацій «Знайомство» та «Телефонна розмова» відповідно. Ці висловлення актуалізують ту саму пропозицію й сприймаються мовною свідомістю англомовних комунікантів як синонімічні зі структурами, побудованими за моделлю *I am NAME*, наприклад:

- (4) *My name is Danny Williams* (Hawaii 5.0)
- (5) *My name is Alec Vasily Orlov* (Salt)
- (6) *This is Robert Langdon* (The Da Vinci Code, p. 299)
- (7) *Trisha, it's Brian* (Hawaii 5.0)

Імпліцитні автономні самопрезентеми, що побудовані на основі схеми *персоніфікації*, характеризуються одноманітністю, оскільки всі вони утворені шляхом порушення максими кількості [3], наприклад:

- (8) *Joe White* (Hawaii 5.0)
- (I am Joe White)
- (9) *Kono* (Hawaii 5.0)
- (It's Kono)

Автономні самопрезентеми, які базуються на схемі *класифікації*, представлені висловленнями, побудованими за моделлю *I am TITLE /RANK / OCCUPATION / POSITION*.

Серед них також зафіксовані *експліцитні* (приклади 10, 11) та *імпліцитні* (приклад 12), причому останні теж утворені шляхом порушення максими кількості:

- (10) *I'm your Mum's old friend* (A. Bucker, Welcome Home, p. 174)
- (11) *Hi! It's NYPD detective* (J. Patterson, Step on a Crack, p. 214)

(12) *Senior detective* (Hawaii 5.0)

(This is senior detective)

Гібридні самопрезентеми, що актуалізують метакомунікативну стратегію самопрезентації, ґрунтуються на поєднанні (у різній послідовності) схем персоніфікації та класифікації, а отже подані висловленнями, побудованими за моделлю *I am name (first name/first name + last name) + I am TITLE / RANK / OCCUPATION / POSITION*.

Ці самопрезентеми подані **експліцитними**, наприклад:

(13) *I'm Dr. Cameron* (House MD)

(14) *I'm officer Lori Weston* (Hawaii 5.0)

(15) *My name is commandor Steve McGarrett* (Hawaii 5.0)

Інші гібридні самопрезентеми є **імпліцитними**, причому вони, так само як і автономні самопрезентеми, котрі виконують функцію контактостановлення, утворені шляхом порушення максими кількості, наприклад:

(16) *Dr. Gabrielle Asano* (Hawaii 5.0)

(I'm Doctor Gabrielle Asano)

(17) *Agent Sophie Neveu with the French Judicial Police* (The Da Vinci Code, p. 484)

(I am agent Sophie Neveu with the French Judicial Police)

(18) *I'm Theodore Winter, CIA* (Salt)

(I'm Theodore Winter, I'm a CIA official)

(19) *This is Cathy Calvin from the Times* (J. Patterson, Step on a Crack, p. 371)

(This is Cathy Calvin, a journalist from the Times)

Аналіз уживання самопрезентем, які репрезентують метамовленнєву стратегію, засвідчив, що автономні та гібридні експліцитні самопрезентеми різняться за мовним оформленням: висловлення, котрі починаються з *I am* та *My name is* функціонують у ситуації «Знайомство», тоді як висловлення, що починаються з *This is/It's* характерні для ситуації «Телефонна розмова». Імпліцитні самопрезентеми обох типів (автономні та гібридні) є проявом тенденції до економії мовленнєвих зусиль особливо у ситуаціях професійного спілкування, де комунікант прагне не витратити багато часу на соціально встановлені стереотипи поведінки (social formalities), а натомість воліє якнайшвидше перейти до інформативного спілкування як невід'ємної складової фахової діяльності, наприклад:

- поліцейський знайомиться з патологоанатомом у лабораторії, куди він прийшов з метою отримати важливу для слідства інформацію:

(20) *Max Bergman* (Hawaii 5.0)

(I am Max Bergman – автономна самопрезентема, що ґрунтується на схемі персоніфікації)

- керівник лабораторії представляється поліцейським, які прийшли до нього, щоб дізнатися результати досліджень:

(21) *Scientific director* (Hawaii 5.0)

(I am scientific director – автономна самопрезентема, що ґрунтується на схемі класифікації)

- чоловік телефонує в готель, з метою замовити номер, і представляється черговому адміністратору:

(22) *Bishop Manuel Aringarosa* (The Da Vinci Code, p. 338)

(I'm Bishop Manuel Aringarosa – гібридна самопрезентема, що ґрунтується на схемах персоніфікації та класифікації)

Слід також звернути увагу на варіативну частину самопрезентем (*first name/first name + last name; TITLE/RANK/OCCUPATION/POSITION*).

Стосовно **автономних самопрезентем**, у підґрунті яких лежить схема **персоніфікації**, слід зазначити, що це варіювання спричинено як ситуаційними чинниками, так і особистісним вибором адресанта.

Приміром, у ситуації знайомства з сином загиблого чоловіка поліцейський, цілком адекватно до конфігурації ситуаційних чинників, називає своє ім'я та прізвище (інші варіанти тут явно недоречні):

(23) *My name is Danny Williams* (Hawaii 5.0)

У той самий час, у ситуації знайомства між собою інтернів, які потрапили до однієї лікарні, один з комунікантів повідомляє лише своє ім'я, а інший – ім'я та прізвище:

(24) *I'm Alex* (Grey's Anatomy)

(25) *Hi, I'm Isobel Stevens* (Grey's Anatomy)

Щодо **автономних самопрезентем**, які ґрунтуються на схемі **класифікації**, а також **гібридних самопрезентем**, дослідження свідчить, що ситуаційні чинники тут відіграють провідну роль, оскільки комунікант надає такі відомості про себе, які необхідні й доречні в певній ситуації.

Наприклад, під час знайомства з родичами пацієнта адресант називає своє прізвище (*Burke*), про-

фесійну приналежність (*Dr.*) та посаду (*Head of Cardio*):

(26) *Mr. and Mrs. Johnson, I'm Dr. Burke, head of Cardio* (*Grey's Anatomy*)

Представляючись працівникам спецслужб, які під час операції зі звільнення заручників потрапляють до старовинного собору, чоловік називає своє ім'я та прізвище (*Mike Nardy*), а також свою посаду (*the cathedral's caretaker*):

(27) *I'm Mike Nardy, the cathedral's caretaker* (*J. Patterson, Step on a Crack*, p. 129)

Отже, самопредставлення передбачає надання адресатові такої інформації, яку адресат вважає адекватною ситуаційним чинникам. Інформування, при цьому, не суперечить виконанню функції фатичної метакомунікації, оскільки в певних комунікативних ситуаціях, до яких належить, зокрема, ситуація «Знайомство», спостерігається накладання (контамінація) ілюктивних сил, що ґрунтується на концептуальній інтеграції інформації когнітивного і соціально-регулятивного типів, яка містяться у висловленні» [12, с. 9].

У той самий час, вплив особистісного чинника в автономних самопрезентах, побудованих на основі схеми класифікації, та у гібридних само-

презентах виявляється в мовному оформленні самопрезентем. Приміром, самопредставлення у телефонній розмові детектива Беннетта здійснюється ним у такій формі:

(28) *This is detective Michael Bennett of the NYPD* (*J. Patterson, Step on a Crack*, p. 129)

При цьому, цілком можливими є й інші варіанти, а саме:

This is Michael Bennett, a detective of the NYPD.

This is detective Michael Bennett, NYPD.

This is Bennett, a detective of the NYPD, etc.

Отже, за способом і формою мовного оформлення самопрезентем, що реалізують метамовленнєву стратегію, варіюються залежно від позамовленнєвих чинників.

Аналіз *кількісних параметрів* уживання цих самопрезентем в *інституційному* та *неінституційному* англomовному діалогічному дискурсі засвідчив, що автономні самопрезентем, в основі яких лежить схема персоніфікації, розподілені по цих типах приблизно порівну, у той час як автономні самопрезентем, побудовані за схемою класифікації, та гібридні самопрезентем значно переважають в інституційному дискурсі, що демонструє таблиця 1:

Таблиця 1

Кількісні показники типів самопрезентем, що реалізують метамовленнєву стратегію самопрезентації, в інституційному та неінституційному англomовному діалогічному дискурсі

Тип самопрезентем, що реалізують метамовленнєву стратегію	Підтип англomовного діалогічного дискурсу	
	інституційний	неінституційний
Автономні самопрезентем, побудовані за схемою персоніфікації	51,3%	48,7%
Автономні самопрезентем, побудовані за схемою класифікації	6,7%	93,3%
Гібридні самопрезентем (побудовані за схемами персоніфікації та класифікації)	8,5%	91,5%

Хоча наведені в таблиці дані представляють результати пілотного дослідження й можуть у подальшому зазнавати певних змін, але це, з усією очевидністю, не матиме впливу на виявлені загальної тенденції.

Підсумовуючи викладене, робимо **в и с н о в к и**:

- самопрезентем, що реалізують метамовленнєву стратегію, подані самопредставленням і, від-

повідно, виконують функцію контактостановлення в ситуаціях «Знайомство» та «Телефонна розмова»;

- самопрезентем-самопредставлення охоплюють автономні, побудовані на підґрунті схем персоніфікації або класифікації, та гібридні, що ґрунтуються на обох цих схемах: усі ці самопрезентем є експліцитними чи імпліцитними, останні утворені шляхом порушення максими кількості;

- спосіб подання самопрезентем і їхнє мовне оформлення варіюються під впливом позамовленнєвих чинників;

- автономні самопрезентеми, утворені на основі схеми персоніфікації, фактично рівною мірою уживані в інституційному та неінституційному дискурсі, тоді як автономні самопрезентеми, у підґрунті яких лежить схема класифікації, та гібридні самопрезентеми уживаються в основному в інституційному англомовному діалогічному дискурсі.

Перспективою роботи є аналіз особливостей самопрезентем, які реалізують мовленнєві стратегії самопрезентації в англомовному діалогічному дискурсі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеенко Л.П. Речевые средства в завершающей фазе английского языка : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / Л.П. Алексеенко. – К., 1990. – 14 с.
2. Богатирьова Є.В. Прагматистичні характеристики англомовних передвиборчих політичних дебатів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Є.В. Богатирьова. – Запоріжжя, 2014. – 20 с.
3. Грайс Г.П. Логика и речевое общение / Г.П. Грайс // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс, 1985. – Вып. XVI. – С. 217–237.
4. Гришаева Л.И. Концептуальные основы анализа межличностного взаимодействия носителей разных культур / Л.И. Гришаева, Л.В. Цурикова // Вестник Воронеж. гос. ун-та. Сер. : Лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2013. – № 1. – С. 14–21.
5. Дементьев В.В. Теория речевых жанров / В.В. Дементьев. – М. : Знак, 2010. – 600 с.
6. Дубровченко Е.М. Специфика метакоммуникации как особого типа общения / Е.М. Дубровченко // *Lingua mobilis*. – 2011. – № 2(28). – С. 79–82.
7. Жаботинская С.А. Имя как текст [Электронный ресурс] / С. А. Жаботинская // Когниция, коммуникация, дискурс : междунар. электрон. сб. науч. ст. – 2013. – № 6. – С. 47–76. – Режим доступа : <https://sites.google.com/site/cognitiondiscourse/>.
8. Кабірі М.Х. Загальна характеристика та типологія самопрезентем / М. Х. Кабірі // Вісник Харків. нац. ун-ту імені В. Н. Каразіна. – 2013. – № 1051. – С. 123–127.
9. Кабірі М.Х. Типологія самопрезентем в англомовному діалогічному дискурсі / М.Х. Кабірі // Сучасна англістика: до 85-річчя кафедри англійської філології: Шостий міжнар. науковий форум, 23 вересня 2015 р. : тези

- доп. – Х. : ХНУ, 2015. – С. 35–37.
10. Киселева Л.А. Вопросы теории речевого воздействия / Л.А. Киселева. – Л. : ЛГУ, 1978. – 160 с.
11. Макаров М.Л. Основы теории дискурса / М.Л. Макаров. – М. : ИТДГК «Гнозис», 2003. – 280 с.
12. Матюхіна Ю.В. Розвиток системи фатичної метакомунікації в англійському дискурсі XVI–XX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Ю.В. Матюхіна. – Харків, 2004. – 20 с.
13. Олянич А.В. Презентационная теория дискурса / А.В. Олянич. – Волгоград : Перемена-Политехник, 2004. – 600 с.
14. Остапенко Д.И. К трактовке понятия «метакоммуникация» / Д.И. Остапенко // Вестник Воронеж. гос. ун-та. Сер. : Лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2013. – № 1. – С. 32–35.
15. Почепцов Г.Г. Фатическая метакоммуникация / Г.Г. Почепцов // Семантика и прагматика синтаксических единств. – Калинин : Изд-во Калинин. ун-та, 1981. – С. 52–59.
16. Ущина В.А. Соціолінгвістична категорія домінантності та її реалізація в англомовному політичному дискурсі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / В.А. Ущина. – К., 2003. – 20 с.
17. Формановская Н.И. Речевое общение: коммуникативно-прагматический подход / Н.И. Формановская. – М. : Русский язык, 2002. – 216 с.
18. Черниш О.А. Конвергентна та дивергентна стратегії самопрезентації комунікативної поведінки мовної особистості редактора популярних жіночих журналів / О.А. Черниш // Вісник Житомир. держ. ун-ту імені І. Франка. – Вип. № 2 (80). – 2015. – С. 285–289.
19. Чхетиани Т.Д. Лингвистические аспекты фатической метакоммуникации : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / Т.Д. Чхетиани. – К., 1987. – 24 с.
20. Шевченко И.С. Соотношение информативной и фатической функций как проблема эколлингвистики [Электронный ресурс] / И.С. Шевченко // Когниция, коммуникация, дискурс : междунар. электрон. сб. науч. ст. – 2015. – № 10. – С. 114–132. – Режим доступа : <https://sites.google.com/site/cognitiondiscourse/>.
21. Якобсон Р.О. Лингвистика и поэтика / Р.О. Якобсон // Структурализм: “за” и “против”. – М. : Прогресс, 1975. – С. 193–230.
22. Malinowski B. Phatic communion / B. Malinowski // Communication in face-to-face interaction / B. Malinowski. – Harmondsworth. – 1972. – P. 146–152.
23. Zhabotynska S. Scientific discourse: “Cultural scripts” for representing the author / S. Zhabotynska // Abstract of the 7th International Pragmatics Conference, 9–14 July 2000, Budapest. – Budapest : IprA, 2000. – P. 195–196.

REFERENCES

- Alekseenko, L.P. (1990) *Rechevye sredstva v zavershajushhej faze anglijskogo jazyka. Avtoref. dis. kand. filol. nauk [Speech means in English language closing-ups. Cand. philol. sci. abstract]*. Kyiv. 14 p. (in Russian)
- Bohatyr'ova, Ye.V. (2014) *Prahmastylistychni kharakterystyky anhlomovnykh peredyborychkh politychnykh debatuv. Avtoref. dys. kand. filol. nauk [Pragmastylistic characteristics of pre-election political debates in English. Cand. philol. sci. abstract]*. Zaporizhzhya. 20 p. (in Ukrainian)
- Chernysh, O.A. (2015) Konverhentna ta dyverhentna stratehiyi samoprezentatsiyi komunikatyvnoi povedinky movnoi osobystosti redaktora populyarnykh zhinochykh zhurnaliv [Strategies of Self-Presentation in communicative behavior of the language personality of popular women magazines editors]. *Visnyk Zhytomyr's'koho derzhavnoho universytetu imeni I. Franka – Herald of Ivan Franko Zhytomir State University*, 2 (80). 285–289. (in Russian)
- Chhetiani, T.D. (1987). *Lingvisticheskie aspekty fatcheskoj metakommunikacii. Avtoref. dis. kand. filol. nauk [Linguistic Aspects of Phatic Metacommunication. Cand. philol. sci. abstract]*. Kyiv. – 24 p.
- Dement'ev, V. V. (2010). *Teorija rechevyh zhanrov [The Theory of Speech Genre]*. M.: Znak Publ. (in Russian)
- Dubrovchenko, E.M. (2011) Specifika metakommunikacii kak osobogo tipa obshhenija [The peculiarities of metacommunication of specific communication type]. *Lingua mobilis*, 2(28), 79–82. (in Russian)
- Formanovskaja, N.I. (2002) *Rechevoe obshhenie: kommunikativno-pragmaticheskij podhod [Verbal Communication: communicative-pragmatic approach]*. Moscow: Russkij jazyk Publ.
- Grajs, G.P. (1985). Logika i rechevoe obshhenie [Logic and Conversation]. *Novoe v zarubezhnoj lingvistike – New in Foreign Linguistics*, XVI, 217–237. (in Russian)
- Grishaeva, L.I. and Curikova, L. V. (2013). Konceptual'nye osnovy analiza mezhluchnostnogo vzaimodejstvija nositelej raznyh kul'tur [Conceptual basis of dalysing interpersonal communications of representatives of different cultures]. *Vestnik Voronezhskogo gosudarstvennogo universiteta. – Herald of Voronezh State University*, 1, 14–21. (in Russian)
- Jakobson, R.O. (1975) Lingvistika i poetika [Linguistics and Poetics]. *Strukturalizm: "za" i "protiv" – Structuralims: "for" and "against"*. 193–230. (in Russian)
- Kabiri, M.Kh. (2013) Zahal'na kharakterystyka ta typolohiya samoprezentem [General characteristic feates and types of self-presentemes]. *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V. N. Karazina – V.N. Karazin National Univ. Messenger*, 1051, 123–127.
- Kabiri, M.Kh. (2015). Typolohiya samoprezentem v anhlomovnomu dialohichnomu dyskursi [Types of Self-presentemes n English-language Dialogical Discourse]. Suchasna anhlistyka: do 85-richchya kafedry anhliys'koyi filolohiyi: Shostyy mizh nar. naukovyy forum, 23 veresnya 2015 r. [Modern English Studies]. Kharkiv, 35–37.
- Kiseleva, L.A. (1978). *Voprosy teorii rechevogo vozdejstvija [The Problems of Speech Influence Theory]*. L. : LGU Publ. (in Russian)
- Makarov, M.L. (2003). *Osnovy teorii diskursa [Foundations of Discourse Theory]*. Moscow: ITDGK «Gnozis» Publ. (in Russian)
- Malinowski, B. (1972). Phatic communion. *Communication in face-to-face interaction*, 146–152.
- Matyukhina, Yu.V. (2004) *Rozvytok systemy fatychnoy metakommunikatsiyi v anhliys'komu dyskursi XVI–XX st. Avtoref. dys. kand. filol. nauk [The Development of the system of phatic metacommunication in the English Discourse of XVI–XX cent.. Cand. philol. sci. abstract]*. Kharkiv. 20 p. (in Ukrainian)
- Oljanich, A.V. (2004) *Prezentacionnaja teorija diskursa [Discourse Presentation Theory]*. Volgograd: Peremena-Politehnik Publ. (in Russian).
- Ostapenko, D.I. (2013) K traktovke ponjatija «metakommunikacija» [Defining the notion of “metacommunication”]. *Vestnik Voronezhskogo gosudarstvennogo universiteta – Herald of Voronezh State University*, 1, 32–35. (in Russian)
- Pochepcov, G.G. (1981) Fatcheskaja metakommunikacija [Phatic Metacommunication]. *Semantika i pragmatika sintaksicheskikh edinstv – Semantics and Pragmatics of Syntactical Units*, 52–59.
- Shevchenko, I.S. (2015) Sootnoshenie informativnoj i fatcheskoj funkcij kak problema jekolingvistiki [The correlation of the informational and phatic functions a problem of ecolinguistics]. *Kognicija. Komunikacija. Diskurs – Cognition. Communication. Discourse*, 10, 114–132. Available at: <https://sites.google.com/site/cognitiondiscourse/>. (in Russian)
- Ushchyna, V.A. (2003) *Sotsiolinhvistychna katehoriya dominantnosti ta yiyi realizatsiya v anhlomovnomu politychnomu dyskursi. Avtoref. dys. kand. filol. nauk [The sociolinguistic category of dominance and its realization in English-language political Discourse. Cand. philol. sci. abstract]*. Kyiv. 20 p.
- Zhabotinskaja S.A. Imja kak tekst [Name as Text]. *Kognicija. Komunikacija. Diskurs – Cognition. Communication. Discourse*, 6, 47–76. Available at: <https://sites.google.com/site/cognitiondiscourse/>. (in Russian)
- Zhabotynska, S. (2000). Scientific discourse: “Cultural scripts” for representing the author [Abstract of the 7th International Pragmatics Conference, 9–14 July 2000, Budapest]. Budapest: IprA Publ., 195–196.